

В. І. Вернадського / О. Жабін // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек: Матер. міжнар. наук. конф., Київ, 14–17 жовт. 1997 р. – С. 76–77.

31. Інструкція Тимчасовому Комітетові для заснування Національної Бібліотеки Української Держави у м. Києві // Бібліотечний вісник. – 1993. – № 3–4. – С. 12–14.

32. *Костенко Л. Й.* Компьютерные технологии в Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского / Л. Й. Костенко // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире : новые технологии и новые формы сотрудничества : Труды междунар. конф. «Крым-2003», Судак, 7–15 июня 2003 г. – М., 2003. – Т. 1. – С. 217–219.

33. *Костенко Л. Й.* Мережні інформаційні ресурси наукової бібліотеки / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов // Наук.-техн. інформ. – 2000. – № 3. – С. 41–44.

34. *Онищенко О.* Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в 1918–1998 рр. : основні етапи розвитку / О. Онищенко, Л. Дубровіна // Бібліотечний вісник. – 1998. – № 5. – С. 5–17.

35. Положение о библиотечном деле в СССР. – М., 1984. – 12 с.

36. Постановление коллегии Наркомпроса УССР «О состоянии библиотечной работы по УССР» от 30 июня 1931 г. // Книга и книжное дело в Украинской ССР. 1917–1941 : Сб. док. и материалов. – К. : Наук. думка, 1985. – Т. 1. – С. 314–317.

37. *Постернак С. П.* Всенародна Бібліотека України (До п'ятирічного ювілею) / С. П. Постернак // Бібліологічні вісті. – 1923. – № 4. – С. 14–22.

38. *Постернак С. П.* Всенародна Бібліотека України (6, 7 роки існування) / С. П. Постернак // Бібліологічні вісті. – 1925. – № 1–2. – С. 157–160.

39. *Постернак С. П.* Всенародна бібліотека України при Всеукраїнській Академії наук у м. Києві / С. П. Постернак – К., 1923. – 63 с.

40. Про надання Центральної науковій бібліотеці імені В. І. Вернадського статусу національної : Указ президента України Л. Кучми від 5 квіт. 1996 р. № 244/96 // Бібліотечний вісник. – 1996. – № 3. – С. 1.

41. *Слободяник М. С.* Инновационная библиотечная технология: пути реализации / М. С. Слободяник // Прогрессивные библиотечные технологии: организация и управление: Сб. науч. тр. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 36–46.

42. Статут Національної Бібліотеки Української Народної Республіки в м. Києві при Українській Академії наук // Бібліотечний вісник. – 1993. – № 3–4. – С. 14–16.

43. Ухвалений Радою Міністрів Закон про утворення фонду «Національної Бібліотеки Української Держави» // Бібліотечний вісник. – 1993. – № 3–4. – С. 12.

44. *Чекмарьов А. О.* Internet-вузол Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / А. О. Чекмарьов, Л. Й. Костенко. – К., 1999. – 126 с.

45. *Чекмарьов А. О.* Національна система електронних бібліотек / А. О. Чекмарьов, Л. Й. Костенко, Т. П. Павлуша. – К., 1998. – 52 с.

УДК 02(477)(083.7)(091)

Тетяна Данільченко,

зав. філією № 2 НБУВ

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ НОРМУВАННЯ ПРАЦІ В БІБЛІОТЕЧНІЙ СПРАВІ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено історичні тенденції розвитку нормування бібліотечних процесів в Україні, сучасний стан використання норм та визначені актуальні проблеми нормування в бібліотеках в умовах впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: наукова організація праці нормування праці, бібліотечні процеси, інформаційно-комунікаційні технології.

Майже двадцять років бібліотеки України функціонують в умовах глобальних суспільно-економічних перетворень. Цей час позначився на бібліотеках як складний період зміни пріоритетів, адаптації до ринкового середовища, прийняття нової моделі функціонування, упровадження інноваційних технологій соціальної й економічної взаємодії, становлення в ролі суб'єкта господарювання – виробника бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг. Головними і найактивнішими чинниками змін в організації діяльності бібліотеки є інформатизація суспільства і перехід на ринкові умови господарювання.

До активніших дій бібліотеки спонукає державна політика України в сфері інформатизації: так, у Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.» визначено, що основною метою політики України у сфері інформатизації є «розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя...» [16, с. 102]. Саме вони визначають процеси перетворення і подальшого розвитку, зумовлюють необхідність вибору нових цілей і нової стратегії бібліотеки, відповідно до сучасних реалій на інформаційному ринку.

У зв'язку з цим для бібліотек на даному етапі першочерговими стають проблеми підвищення ефективності бібліотечно-інформаційної роботи на основі наукової організації праці. При цьому особливу важливість набувають питання нормування інноваційних технологічних процесів. В умовах інформаційного суспільства нормування – одна із актуальних проблем організації праці в бібліотеках, підвищення її ефективності та якості, спрямоване на формування та ефективне використання інформаційних

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
ресурсів відповідно до потреб суспільства. Нормування допомагає правильно організувати роботу, рівномірно розподіляти навантаження між співробітниками, раціонально розміщувати і використовувати кадри, визначати та уточнювати штатні потреби.

Нормування як засіб забезпечення ефективного управління у вітчизняних бібліотеках розвивалося за різних часів під впливом соціально-економічних та технічних перетворень, що відбувалися в країні в цілому, та в бібліотечній справі, зокрема. Тому вивчення і осмислення історичного досвіду становлення та розвитку нормування робочих процесів в бібліотеках є необхідною передумовою для подальшого розвитку системи бібліотечного управління.

Мета даної публікації – розкрити історичні аспекти нормування праці, проаналізувати сучасний стан використання норм та визначити актуальні проблеми нормування в бібліотеках в умовах упровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Історичні тенденції розвитку нормування бібліотечних процесів розглядаються в окремих монографіях, статтях, однак жодна із них не висвітлює це питання цілісно, у їхній повноті та складності, починаючи з витоків – ХХ ст.

Нормування як об'єкт наукового дослідження у вітчизняному бібліотекознавстві розглядали А. Н. Ванєєв, Н. С. Карташов, І. М. Фрумін, А. С. Чачко, Н. О. Смирнова, В. Г. Драгайло. Окремим аспектам нормування праці в бібліотеках присвячені роботи К. І. Рубинського, Л. Б. Хавкіної, В. Г. Попрцької.

Безпосередньо нормуванню праці бібліотекарів передував процес розподілу праці. Першим, хто почав займатися питанням розподілу праці в бібліотеці був відомий український бібліотекознавець, бібліотекар Харківського університету (нині – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна) Костянтин Іванович Рубинський. Він вважав, що розподіл обов'язків між працівниками бібліотеки сприятиме кращому виконанню ними своїх обов'язків, про що йдеться в таких документах як «Список служащих библиотеки с определением круга обязанностей» (1905 р.) та Доповідній записці до Ради університету про конкурс на заміщення посад у бібліотеці і вимоги до бібліотекаря (1910 р.), які збереглися в архіві бібліотеки Університету [2, с. 2].

До питання розподілу праці між бібліотекарями звертається у своїх роботах і Л. Б. Хавкіна: «Относительно распределений занятий в библиотеке взгляды расходятся. Одни полагают, что служащие какого-нибудь отдела (абонемент, читальни и т. д.) только там и должны

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
сосредоточивать свою деятельность, как бы специализируясь в этой области ... в различных отделах библиотеки работа не одинакова: в одном – труднее, в другом – легче, и служащие поставлены в неравные условия...» [28, с. 124].

Початок ХХ століття характеризується бурхливим пожвавленням демократично налаштованої інтелігенції: відбувалися різні форуми, присвячені розвитку освіти, книговидавництва, також був зібраний і Перший Всеросійський з'їзд з бібліотечної справи (1–7 червня 1911 р.). На з'їзді були присутні 346 делегатів, серед яких Україну представляли 29 делегатів.

Всього на з'їзді було заслухано 39 доповідей. Тематика виступів була настільки різноманітна, що видані пізніше «Праці ...» з'їзду отримали назву «Енциклопедії бібліотечної справи».

Питання нормування праці, як такі, тоді ще не розглядалися, однак конкретні кроки у цьому напрямі були зроблені: через обговорення питань про розподіл праці серед бібліотечних працівників. Одне із питань першої секції так і називалось «Обязанности библиотечного персонала и распределение служебных обязанностей между библиотекарями и их помощниками» [27, с. 10]. Так, в своїй доповіді А. Р. Войнич-Сяноженцький (бібліотекар Імператорської Військово-медичної Академії, СПб) сказав: «что ... библиотечное дело располагает, целым рядом технических приемов, довольно многочисленных, то более простых, то более сложных, взаимно переплетающихся и дополняющих друг друга» [27, с. 15–16], маючи на увазі, що порядок ведення справ у бібліотеках повинен регулюватися «особо точними правилами» та запропонував розробити інструкцію для працівників бібліотек, яка б розподілила бібліотечні обов'язки між співробітниками та установила відповідальність кожного. Його позицію з цього питання підтримав тільки С. Д. Масловський (бібліотекар Імператорської Миколаївської Військової Академії, СПб), який зазначив, що диференціація бібліотечної роботи та відродження вченого звання бібліотекаря є «питанням сьогоденного дня для академічних бібліотек Заходу і питанням завтрашнього дня для російських бібліотек». Інструкція не була прийнята на з'їзді, її назвали «шкідливою» і зняли з обговорення [27, с. 112].

З перших років Радянської влади в бібліотечній справі встановився принцип керуючої і направляючої ролі комуністичної партії. Бібліотеки розглядалися як найважливіший соціальний інститут – тому активно розглядалися різноманітні проблеми бібліотечної праці, її наукової організації, проводилися професіографічні дослідження, вивчалися умови

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
праці, структура робочого дня, почали розроблюватись перші норми на бібліотечні процеси. Проте, на той час, норми були необхідні лише для того, «щоб добитися нормальних штатів для бібліотек» [20, с. 19].

У книзі «Руководство для небольших библиотек» (1917 року видання) Л. Б. Хавкіної пише, що для поліпшення бібліотечної роботи «нужно применять целесообразные приемы, чтобы при наименьшей затрате труда и времени достигать наилучших результатов» [29, с. 126], наголошуючи тим на взаємозв'язок нормування та ефективності роботи бібліотеки.

На проведеному Першому Всеросійському з'їзді бібліотечних працівників (1–7 липня 1924 р.), де були представники усіх союзних республік, в центрі уваги стояло питання про шляхи розвитку бібліотечної справи в умовах переходу до соціалістичної економіки [1, с. 46]. Серед виголошених доповідей звертає на себе увагу виступ відомого бібліотекознавця та бібліографа, засновника бібліотеки ім. О. С. Гриб'єдова, А. А. Покровського «Питання бібліотечної роботи з точки зору наукової організації праці», в якому було запропоновано «Положення про нормування праці бібліотекарів», складене на основі обліку робочого часу і норм виробітку, як один із шляхів її продуктивності. Покровський був перший, хто почав говорити про «нормування праці» бібліотекарів, а не про розподіл обов'язків між ними, та розглядав це питання як один із шляхів підвищення продуктивності праці [12, с. 5].

Значний внесок у розвиток теорії і практики наукової організації праці та нормування технологічних процесів було зроблено завдяки реалізації постанов і декретів Першого всеукраїнського з'їзду бібліотечних працівників (1926 р.) [9, с. 5]. В Резолюціях з'їзду було наголошено, що потрібно «як найшвидше визначити законодавчим порядком реальні штати бібліотек, ... норми штатів затверджуються на основі раціоналізації роботи бібліотек і норм виробки бібліотекарів» [4].

Проведенню з'їзду передувало проведення Першої конференції Наукових Бібліотек УРСР, яка проходила 28–31 грудня 1925 р. За час роботи Конференції було заслухано і обговорено 22 доповіді за якими вироблено 19 проектів резолюцій. Доповідь бібліотекаря харківської педагогічної бібліотеки Ф. С. Лісника була присвячена науковій організації праці в бібліотеці [3, с. 137–139]. За результатами обговорень окремим пунктом Резолюції на доповідь було сказано про «можливу диференціацію технологічних процесів бібліотечної роботи, встановлення норм та обліку процесів праці» [3, с. 140].

З переходом до планової економіки підходи до процесу нормування визначилися чіткіше. Період 1933–1941 рр. неоднозначний за своїм

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
історичним змістом час. З одного боку, приділяється багато уваги бібліотекам, з іншого – проводяться постійні репресії проти бібліотечних працівників. Наразі складно об'єктивно проаналізувати умови впровадження НОП у вітчизняних бібліотеках, так як значна частина документів втрачена, а статті дослідників відповідали вимогам того часу – були ідеологічно заангажовані. Проте це питання ще потребує дослідження, у тому числі – за архівними фондами.

Приблизно з 1930 р. найбільші наукові бібліотеки Москви, державні республіканські бібліотеки (наприклад, Державна публічна бібліотека Грузинської РСР ім. К. Маркса), ряд обласних бібліотек починають проводити копійку роботу в галузі нормування [20, с. 19], результати якої знаходять своє відображення в тогочасній пресі.

У 1933 р. на шпальтах журналу «Красный библиотекарь» була надрукована стаття Б. Левинтова «К вопросу о нормировании массовой библиотеки» «в порядке постановки вопроса», де він говорить про те, що «в отношении нормативов у нас дело обстоит более чем неблагоприятно» [8, с. 20].

Наряду з публікаціями, які були присвячені нормуванню праці, в часописі «Красный библиотекарь» також діяла постійна рубрика «Консультации», із цикла масових консультацій Інститута бібліотекознавства, де обговорювались найважливіші питання організації роботи бібліотеки, в тому числі і нормування [16, с. 47–48].

У 1936 р. Наркомпрос РРФСР організував спеціальну нараду з теоретичних питань бібліотекознавства і бібліографії, яка працювала за такими секціями як «Принципи побудови бібліотечної мережі в СРСР», «Нормування праці в бібліотеках», «Механізація роботи в бібліотеках» тощо, де в доповідях і виступах критикувались недоліки, відставання в теоретичній роботі. Загальна нерозробленість цих питань пояснювалась слабкою методологічною підготовкою бібліотечних кадрів, їх малою чисельністю. Тому в 30-ті роки були організовані аспірантури при бібліотечних навчальних закладах і державних публічних бібліотеках в Москві та Ленінграді, з'явилися нові наукові бібліотечні центри, став розширюватись круг учасників досліджень в області бібліотекознавства і бібліографії. В цей час бібліотечні фахівці Ф. І. Каратигін, В. А. Штейн, М. А. Погапов починають займатися дослідженнями з організації і планування бібліотечної справи, нормуванням праці бібліотекарів [1, с. 78–79].

Особливо поживалась робота по нормуванню праці в бібліотеках після XVII конференції ВКП(б) і XVII з'їзду ВКП(б), в рішеннях яких наголошувалось, що в «... основу правильной организации труда... должно

быть положено техническое нормирование» [7]. Для виконання цього рішення найбільші бібліотеки Радянського Союзу переглянули свої норми, використовуючи метод технічного нормування (хронометраж, фотографія робочого дня). Проти механічного перенесення до бібліотечної справи методів нормування, які використовувались в промисловості, висловився М. Рабей і вперше привів розрахунки норм виробітки і часу для бібліотек, продемонстрував приклади таблиць по збиранню вихідних даних [20, с. 19].

В роки Великої вітчизняної війни робота з нормування бібліотечних процесів практично не велась і була поновлена тільки в 50-х роках, коли працівниками ДБ СРСР ім. В. І. Леніна почали розроблятися норми для обласних бібліотек РРФСР.

З кінця 60-х рр. розпочалася планомірна робота по створенню нормативів на бібліотечні процеси. Це було зумовлено рядом факторів: потребами практики та теоретичним осмисленням питань організації та управління бібліотечною справою.

У 1971 році було проведено Першу Всесоюзну науково-практичну конференцію «НОП (наукова організація праці) в бібліотеках» (Москва, 1971 р.), де було зазначено, що такий традиційний для бібліотек 20-х років напрям організаційної роботи, як вивчення витрат робочого часу, у тому числі з застосуванням фотографії і самофотографії робочого дня не дає порівнюваних даних у зв'язку з різницею нормативних документів, їх недостатньою обґрунтованістю» [10, с. 11]. М. Фрумін зауважив, що на даний період є норми для масових, обласних, республіканських, академічних бібліотек тощо, але діючі норми потребують перевірки та удосконалення [10, с. 13]. Тому, були зазначені напрями за якими повинні розроблятися та впроваджуватися основи наукової організації праці, один із них: удосконалення бібліотечних процесів та нормування [12, с. 9].

На другій Всесоюзній конференції з НОП в бібліотеках (Калінін, 1976 р.) також обговорювались недоліки в теорії і практиці нормування праці, пов'язані з тим, що в бібліотеках використовуються норми, які були прийняті в шестидесятих роках і вже не відповідали тогочасному рівню організації праці [11, с. 55–60]. Було прийнято рішення про розробку типових норм часу для бібліотек усіх систем і відомств незалежно від їх підпорядкованості. В цій роботі (розробці типових норм часу) взяли участь 60 бібліотек союзних міністерств і відомств. Її результатом було видання «Типових норм часу на роботи, які виконуються в бібліотеках» [24]. В їх основу були покладені фотографії (самофотографії) робочого часу та хронометражні спостереження проведені в бібліотеках. Однак, ці норми були недосконалі, тому що були «встановлені для найбільш поширених

умов виконання робіт в бібліотеках», тоді як «на работы, не предусмотренные сборником, а также при внедрении в библиотеках более совершенной... организации труда, следует разрабатывать методом технического нормирования и вводить в установленном порядке местные нормы времени...» [24, с. 4].

Під час роботи третьої Всесоюзної конференції з наукової організації праці в бібліотеках (Іжевськ, 1982) Н. С. Карташов зауважив, що нормування праці в бібліотеках залишається однією із задач на 11 п'ятирічку [21].

У 1990 р. Державним комітетом СРСР по праці і соціальним питанням були затверджені «Типові норми часу на роботи, які виконуються в бібліотеках», де було визнано втратившими силу Норми від 1982 р. [25].

Для цього етапу розвитку теорії і практики нормування серйозним недоліком був відомчий підхід до розробки норм.

Зупинимось детальніше на роботі по нормуванню праці бібліотеками АН СРСР.

З 1967 р. в системі бібліотек АН СРСР і АН союзних республік діяли норми розроблені комісією по нормуванню праці Бібліотечної ради з суспільних наук Президіума АН СРСР. В їх основу були покладені «Опытные нормы выработки для библиотек научно-исследовательских учреждений, имеющих в штате 4 и более сотрудников». Головним недоліком цих норм було те, що в них відсутні комплексні норми на процеси обслуговування користувачів [21, с. 15, 16].

Першою, хто зайнявся розробкою місцевих норм серед академічних бібліотек була ДПНТБ СО АН СРСР. Був опублікований перший варіант нормативних матеріалів (1972 р.), на підставі яких (1976 р.) був виданий довідник з нормування. Однак, він не включав повного переліку всіх видів робіт, які виконуються великими бібліотеками, зокрема, таких як обслуговування в читальних залах.

Більш повним за переліком робіт був збірник БАН СРСР, виданий в 1979 р., до нього крім бібліотечно-бібліографічної роботи були включені науково-дослідна та науково-методична роботи [21, с. 15, 16].

Нормативні матеріали 60–70 років склалися дослідно-статистичним методом, на основі усереднених звітних даних; норми перевірялися тільки вибірково, тому норми на бібліотечні технологічні процеси були недосконалі.

У 1982 р. Центральною науковою бібліотекою АН УРСР (нині НБУВ) були підготовлені «Діючі норми на основні процеси бібліотечно-бібліографічної роботи», призначені для співробітників ЦНБ АН УРСР, які

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
пройшли апробацію у відділах ЦНБ АН УРСР у 1976–1980 рр. Частина їх була розрахована в 1979–1981 рр. аналітичними методами, інші – дослідно-статистичним шляхом. На окремі процеси подані типові норми. Відмінністю цих норм від «Типових норм часу на роботи які виконуються в бібліотеках» [24] було те, що були більш прогресивні [5].

На основі аналізу використання робочого часу в ЦНБ АН УРСР за 1980–1984 рр. у 1986 р. В. Г. Попроцькою та А. С. Штепанеком були розроблені методичні рекомендації з планування, обліку і аналізу використання робочого часу для керівників структурних підрозділів Бібліотеки [16]. Рекомендації були призначені для надання практичної допомоги керівникам підрозділів Бібліотеки у вирішенні практичних питань пов'язаних з розподілом фонду робочого часу при розробці річних планів роботи, з обліком робочого часу, контролем і аналізом його використання.

Період з 1991 по 1995 рр. був надзвичайно насиченим політичними, соціальними, економічними подіями, внаслідок яких кардинально змінився державний статус України, яка стала незалежною самостійною державою. В Україні почала формуватись нова, самостійна політика в галузі науки, освіти і культури. Зроблено перші кроки із закладення основ нового законодавства, у тому числі, у галузі бібліотечної справи [13]. Був прийнятий Закон «Про бібліотеки та бібліотечну справу» [17].

В Україні Постановою Кабінету Міністрів України № 197 від 20 березня 1995 р. Про заходи поліпшення нормування праці в народному господарстві [19] затверджені заходи щодо поліпшення нормування праці. Постановою Міністерства праці України від 19 травня 1995 р. № 2 затверджені Рекомендації щодо нормування праці в галузях народного господарства.

Згідно із КЗпП (глава VI) [6] і зазначеними Рекомендаціями норми праці – норми виробітку, обслуговування, часу, чисельність – встановлюються для працівників відповідно до досягнутого рівня техніки, технології, організації виробництва і праці. Норми праці підлягають обов'язковій заміні новими в процесі проведення атестації і раціоналізації робочих місць, впровадження нової техніки, технологій.

Зокрема, Національною бібліотекою України ім. В. І. Вернадського в 1999 р. були розроблені норми на основні бібліотечно-бібліографічні процеси та консультація з використання норм часу у роботі бібліотек Академії наук України, проте до Збірника не ввійшли норми на основні види робіт і процеси, пов'язані із впровадженням у НБУВ та бібліотеках мережі НАН автоматизованих технологій [14].

Сьогодні у житті бібліотек відбуваються істотні зміни. В останні роки в

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
бібліотеках всіх типів і видів проходять суттєві перетворення пов'язані з автоматизацією бібліотечних процесів, інтенсифікацією праці в підрозділах, упровадженню інформаційно-комунікаційних технологій в діяльність бібліотек. Інформаційні технології суттєво змінюють бібліотечну працю. У зв'язку з цим будь-яка реорганізація структурних підрозділів, застосування нових форм роботи, зміна технологічних процесів і операцій, упровадження автоматизованих циклів у бібліотеках вимагають визначення нових форм і вироблення нових підходів у процесах нормування бібліотечної праці.

За вимогами часу Міністерством культури і туризму України в 2005 р. були затверджені з метою апробації «Тимчасові примірні норми часу на основні бібліотечні процеси» [23].

Приймаючи до уваги освоєння бібліотеками нових технологій, комп'ютеризації бібліотечних процесів, розробники включили до «Тимчасових примірних норм часу на основні бібліотечні процеси» ряд операцій, які виконуються у автоматизованому режимі. Впровадження автоматизації потребувало від бібліотекарів нових знань, навичок роботи з комп'ютерною технікою, що на перших порах освоєння техніки не скоротило, а збільшило число операцій, тільки видозмінивши їх.

Після аналізу Тимчасових норм праці Міністерством культури і туризму України у 2008 році були затверджені нові норми на основні бібліотечні процеси.

На сьогодні в Україні діють «Типові норми часу на основні процеси бібліотечної роботи», затверджені постановою Кабінету міністрів України від 08.11.2008 р. № 1555 [26] та відповідно до Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» і рекомендуються для застосування в бібліотеках, незалежно від їхніх форм власності.

При розробці «Типових норм часу на основні процеси бібліотечної роботи» увага була зосереджена на таких моментах, як нормування нових технологічних процесів, зближення ідентичних операцій, модернізація ряду традиційних видів діяльності, зокрема, комплектування бібліотечних фондів, довідково-інформаційного обслуговування тощо. В основу розробки Норм було покладено статистичні дані, результати хронометражних та моментних спостережень, проведених у ході апробації в національних, державних, обласних універсальних бібліотеках, в обласних бібліотеках для дітей та в обласних бібліотеках для юнацтва, що дозволило ретельно вивчити й виявити всі виробничі можливості бібліотеки, окремих співробітників. Приймаючи до уваги освоєння бібліотеками нових технологій, комп'ютеризацію бібліотечних процесів, розроблювачі

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
включили ряд операцій, виконуваних в автоматизованому режимі, деякі норми стали комплексними. Водночас, застосування Типових норм значно спростило нормувальні роботи в бібліотеках, звільняючи їх від необхідності самостійної розробки норм, що, однак, не виключає перевірки відповідності єдиних норм технологічним процесам конкретної бібліотеки.

Сьогодні бібліотеки стають більш самостійними у вирішенні управлінських питань, зокрема, визначенню структури, введення технологічних процесів та обґрунтування кількості штатних посад. Реорганізуються структурні підрозділи бібліотек, які, в свою чергу, удосконалюють форми роботи, механізують і автоматизують робочі місця, запроваджують сучасні технології. Оптимізація управління вимагає, щоб дані зміни супроводжувалися процесами нормування, оскільки на етапах опанування і удосконалення інформаційних технологій вони мають, як правило, експериментальний характер, розробляються і функціонують як тимчасові, чому значною мірою сприятиме аналіз історичного розвитку наукової організації праці та нормуванню технологічних процесів у бібліотечній справі в Україні.

Список використаних джерел

1. *Абрамов К. И.* История библиотечного дела в России. Часть 2 / К. И. Абрамов. – М. : «Издательство Либерия». – 2001. – С. 46.
2. *Березюк Н.* Бібліотекознавець Костянтин Рубинський: життя і доля / Н. Березюк // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 4. – С. 2–4.
3. Бібліотечний збірник. Праці Першої наукової конференції наукових бібліотек УСРР / Всенар. Б-ка України при АН. – К. : 3 друк. П.-З. з ім. Леніна, 1926. – 174 с.
4. Всеукраїнський з'їзд бібліотечних робітників. Резолюція та постанови першого Всеукраїнського з'їзду бібліотечних робітників : 1–6 червня, 1926 року. – Х. : [б. в.], 1927 (4-га друк. Трансдруку). – 90 с.
5. Действующие нормы на основные процессы библиотечно-библиографической работы / Академия наук Украинской ССР, Центральная научная библиотека; матер. обраб. и подгот. В. Г. Попрощкой; отв. за вып. А. С. Чачко. – К., 1982. – 71 с.
6. Кодекс законів про працю України : Затверджується Законом № 22-VIII (322а-08) від 10.12.71 // ВВР. – 1971. – додаток до № 50. – С. 375.
7. XVII конференції ВКП(б) і XVII з'їзду ВКП(б) [Електронний ресурс] // publ.lib.ru/ARCHIVES/K/KPSS/_KPSS.html. – Заголовок з екрану.
8. *Левинтов Б.* К вопросу о нормировании работы массовой библиотеки / Б. Левинтов // Красный библиотекарь. – 1933. – № 6. – С. 20–21.
9. *Лопата О.* Дослідження інформаційних потреб читача в контексті бібліотечної практики 20-х початку 30-х років ХХ століття / О. Лопата // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 8. – С. 1–6.

- ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
10. Научная организация труда в библиотеках: материалы науч.-практ. конф. – М., 1972. – 127 с.
 11. Научная организация труда в библиотеках: сборник науч. трудов / редкол. И. М. Фрумин и др. – М., 1977. – 137 с.
 12. Научная организация труда в библиотеках: практическое пособие / А. Н. Ванеев, В. Г. Горев, Л. В. Коваленок, Н. А. Смирнова; под ред. А. Н. Ванеева. – М. : Книга, 1980. – 87 с.
 13. Огляд науково-дослідних робіт наукових бібліотек у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства за 199?–1995 рр. – К., 1998.
 14. Організація роботи бібліотек науково-дослідної установи Національної Академії Наук України : збірник мат. : Вип. 2. Нормування праці / Національна Академія Наук України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського; укладач : Т. Л. Кулаковська. – К., 1999. – 29 с.
 15. Планирование работы в специальных библиотеках: консультация // Красный библиотекарь. – 1934. – № 1. – С. 47–48.
 16. Планирование, учет и анализ использования рабочего времени: метод. Рекомендации / Академия наук Украинской ССР, Центральная научная библиотека; наук. ред. М. С. Слободяник; сост. В. Г. Попрощкая, А. С. Штепанек. – К., 1986. – 31 с.
 17. Про бібліотеки та бібліотечну справу: Закон України... від 27.01.1995 № 32/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 7. – С. 45.
 18. Про заходи поліпшення нормування праці в народному господарстві : Постанова Кабінету Міністрів України № 197 від 20.03.1995. [Електронний ресурс] // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/.../main.cgi – Заголовок з екрану.
 19. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр. : Закон України... від 9 січня 2007 р. // ВВР. – 2007. – № 12. – С. 102.
 20. *Рабей М.* К вопросу о нормировании труда в советских библиотеках / М. Рабей // Библиотекарь. – 1948. – № 8. – С. 18–25.
 21. Разработка местных норм на основные библиотечно-библиографические процессы: рекомендации / Академия наук Украинской ССР, Центральная научная библиотека; сост. В. Г. Попрощкая, А. С. Чачко. – К., 1984. – 97 с.
 22. *Смирнова Н. А.* Трудовые нормы времени в библиотечных процессах / Н. А. Смирнова // Библиотековедение. – 2002. – № 6. – С. 40–41.
 23. Тимчасові примірні норми часу на основні бібліотечні процеси [Електронний ресурс] // zakon.nau.ua/doc. – Заголовок з екрану.
 24. Типовые нормы времени на работы, выполняемые в библиотеках / Центр. бюро нормативов по труду ; Гос. комитет СССР по труду и соц. вопросам. – М. : Экономика, 1982. – 28 с.
 25. Типовые нормы времени на работы, выполняемые в библиотеках / Центр. бюро нормативов по труду ; Гос. комитет СССР по труду и соц. вопросам. – М. : Экономика, 1991. – 47 с.
 26. Типові норми часу на основні процеси бібліотечної роботи, затверджені

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34 постановою Кабінету міністрів України від 08.11.2008 р. № 1555. – [Електронний ресурс] // search.ligazakon.ua/1_doc2.../MUS9336.ht. – Заголовок з екрану.

27. Труды Перваго Всероссийскаго съезда по библиотечному делу : в 2-х ч. / Общество библиотечного дела. – С.-Петербург : типография М. Меркушева, Невский пр., 8, 1912. – 439 с.

28. Хавкина Л. Б. Библиотеки. Их организация и техника. – [М] : издание А. С. Суворина, 1904. – 400 с.

29. Хавкина Л. Б. Руководство для небольших библиотек / Л. Б. Хавкина. – М. : Московский городской государственный университет, 1917. – 250 с.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34 УДК 026:61(477):025.7/.9

Тетяна Остапенко,

заст. ген. директора ННМБУ з наукової роботи

Надія Харченко,

зав. відділу ННМБУ

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ В ЗБЕРЕЖЕННІ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ МЕДИЧНОЇ НАУКИ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

У статті висвітлюється поповнення та збереження унікального документального фонду Національної наукової медичної бібліотеки України, складником якої є фонд «Медична україніка», де кожна книга, кожний документ – безцінний дар, – шлях до збереження загальнокультурної спадщини країни.

Ключові слова: формування, збереження, використання, документальний фонд, загальнокультурна спадщина, «Медична україніка», дарчі написи, присвяти, історія медичної науки, книжкові колекції, видатні медики.

Сучасний стан розвитку бібліотек можна охарактеризувати періодом зміни пріоритетів діяльності. Традиційні напрями роботи доповнюються новими формами та методами.

Сьогодні особливого значення набуває одна з базових функцій бібліотек – меморіальна. Будь-яка бібліотека, а тим більше національна, виступає локальним хранителем документальної пам'яті людства, бере участь у передачі колективної пам'яті від людини до людини, від покоління до покоління. Саме тому, міжнародні та національні програми збереження документальних фондів у своїх назвах використовують слово «пам'ять» – програма ЮНЕСКО «Пам'ять світу», «Документальна пам'ять України».

Ще у далекому 1975 р. Міністр охорони здоров'я А. Ю. Романенко підтримав ініціативу директора бібліотеки і підписав листа з проханням до вчених України надсилати свої твори до фондів бібліотеки. З того часу ця унікальна колекція невпинно поповнюється. Видання, що входять до неї, мають не лише фахову цінність, забезпечуючи можливість отримання нових знань фахівцями, а й становлять великий інтерес, оскільки містять власноручні дарчі написи та присвяти авторів.

У бібліотечному зібранні представлений цвіт медичної науки. Тут можна зустріти праці найвідоміших професорів й академіків з університетів, вчених з науково-дослідних установ Києва, Харкова, Одеси, Дніпро-